

ORSAM TUTANAKLARI
No: 41, Aralık 2016

2. İSTANBUL GÜVENLİK KONFERANSI ORSAM PANELİ

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES

مركز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية

2. İSTANBUL GÜVENLİK KONFERANSI

ORSAM PANELİ

2-4 Kasım 2016

ORSAM TUTANAKLARI

No: 41, Aralık 2016

2. İstanbul Güvenlik Konferansı Orsam Paneli 2-4 Kasım 2016

ORSAM © 2016

Yayına Hazırlayan

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Ezgi Zorlu

ISBN: 978-605-9157-13-1

Baskı

Uluslararası Piri Reis Ajans

Kazım Özalp Mahallesi Rabat Sokak No: 27/2

GOP Çankaya/ANKARA

Tel: 0 312 446 21 56

ANKARA - Aralık 2016

ORSAM

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi

Center for Middle Eastern Strategic Studies

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Çankaya / Ankara

Tel: +90 (312) 430 26 09 & Faks: +90 (312) 430 39 48

www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	5
Türkçe Konuşan DAES Destekçileri Üzerine Analiz	7
Terör ve İnternet: DAES Merkezli Bir İnceleme	15
Suriye İç Savaşı ve Türkiye	19
Radikalleşme, Şiddete Varan Aşırıcılık ve Türkiye'nin Mücadelesi	25
Irak'ta Çatışma Dinamikleri ve Güvenlik Dengesi	33

TAKDİM

Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM) tarafından 2-4 Kasım 2016 tarihlerinde 2. İstanbul Güvenlik Konferansı gerçekleştirilmiştir. Konferansın 2. gününde ise ORSAM bir panel düzenlemiştir. “Ortadoğu Güvenlik Sorunu ve Türkiye” başlıklı panelin moderatörlüğünü ORSAM Başkanı Doç. Dr. şaban Kardaş stlenirken, ORSAM misafir araştırmacısı Bedi elik “Türkçe Konuşan DAEş Destekçileri zerine Analiz”, ORSAM araştırma asistanı Sertaç Canalp Korkmaz “Terör ve İnternet: DAEş Merkezli Bir İnceleme”, ORSAM araştırmacısı Oytun Orhan “Suriye İç Savaşı ve Türkiye”, ORSAM misafir araştırmacısı Gkтуę Sönmez “Radikalleşme, şiddete Varan Aşırcılık ve Türkiye’nin Mücadelesi” ve ORSAM araştırmacısı Bilgay Duman ise “İrak’ta atışma Dinamikleri ve Güvenlik Dengesi” başlıklı çalışmalarını sunmuşlardır.

ORSAM misafir araştırmacısı Bedi elik “Türkçe Konuşan DAEş Destekçileri zerine Analiz” başlıklı sunumunu gerçekleştirmiştir. elik, yurtdışında Twitter kullanıcı DAEş destekçileri üzerine yapılmış onlarca çalışma bulunduğunu, bu yüzden de Türkçe konuşan DAEş destekçilerini analiz etmeye yönelik bir çalışmanın ihtiyaç haline geldiğini belirtmiştir. elik tarafından gerçekleştirilen sunumda seçilmiş tarih aralıklarında atılan tweetlerin sonucu aktarılmış ve yapılan incelemede DAEş destekçilerinin öncelikli gündeminin PKK terör rgt olduğu ifade edilmiştir. Bu destekçilerin tweetlerinin ise ağırlıklı olarak mobil cihazlardan atıldığı belirtilerek, internetin ve teknolojinin terör örgütlerinin elinde ne şekilde kullanılabildiği konusunda dinleyicilere veriler sunulmuştur.

ORSAM araştırma asistanı Sertaç Canalp Korkmaz tarafından gerçekleştirilen “Terör ve İnternet: DAEş Merkezli Bir İnceleme” başlıklı sunumda ise terör ve internet arasındaki ilişkiye değinilerek, internet dünyasında yaşanan gelişmelerin terör örgütleri tarafından yakından takip edildiği belirtilmiştir. Terör örgütlerinin internet ile birlikte neredeyse sıfır maliyetli propaganda imkanına kavuştuğunu belirten Korkmaz, DAEş’in farklı dillerde yayınladığı dergileri ise internet altyapısını kullanarak milyonlarca kişiye ulaştırabildiğini ifade etmiştir.

ORSAM araştırmacısı Oytun Orhan tarafından gerçekleştirilen ‘‘Suriye İç Savaşı ve Türkiye’’ başlıklı sunumda ise Suriye iç savaşının ulusal bir mesele olarak ortaya çıktığı, ancak gelinen nokta itibariyle bölgesel ve uluslararası bir sorun haline geldiğı belirtilmiştir. Orhan, Suriye iç savaşındaki aktör çeşitliliğinin ilk etapta basit bir denklem olarak ortaya çıkmasına rağmen, gelinen noktada oldukça karmaşık bir yapı arz ettiğini söylemiştir.

ORSAM misafir araştırmacısı Gktoğ Sönmez ‘‘Radikalleşme, şiddete Varan Aşırcılık ve Türkiye’nin Mücadelesi’’ başlıklı sunumunda öncelikle radikalleşmenin ve şiddete varan aşırcılığın kavramsal boyutuna değinmiştir. Ardından ise radikalleşme sürecinin dinamiklerine ve bu süreçte dinin etkisine değinmiştir. Hem Avrupa’da meydana gelen terör saldırılarının hem de dünya üzerinde yaşanan savaşların çok küçük bir kısmının dini motivasyon ile gerçekleştirildiğini belirten Sönmez, Müslümanlara yönelik ortaya konan söylemlerin realiteyle uyuşmadığını ifade etmiştir. Türkiye’nin de hem radikalleşme hem de terörle mücadelede aktif bir rol üstlendiğini belirten Sönmez, bu noktada sınırlarda güvenlik önlemlerinin artırıldığını, yabancı terörist savaşçı (YTS) hareketliliğinin azaltılmasına dair önemli adımlar atıldığını ve hapishanelerde radikalleşmeye karşı mücadele edildiğini vurgulamıştır.

ORSAM araştırmacısı Bilgay Duman ise ‘‘Irak’ta atışma Dinamikleri ve Güvenlik Dengesi’’ başlıklı sunumunda günümüzde Irak topraklarında yerel, ulusal ve bölgesel düzeyde pek çok farklı çatışma dinamiğinin bulunduğunu ve Irak’taki merkezi hükümetin güçsüzlüğünün de bu çatışma dinamiklerinin çoğalmasına sebep olduğunu belirtmiştir. Duman ayrıca, Irak genelinde ortaya çıkan güvenlik boşluğunun şii milisler, Haşdi şaabi, DAEş terör rgt, peşmerge, Irak ordusu gibi farklı aktörlerce doldurulmaya çalışıldığı belirtmiştir. Bu aktörler arasındaki mücadelenin de hem Irak hem de bölge ülkeleri için ciddi tehditler oluşturduğunu vurgulamıştır.

Yukarıda özetlenmeye çalışılan sunumların tam metinlerini okuyucularımızın dikkatine sunuyoruz.

Doç. Dr. şaban Kardaş
ORSAM Başkanı

Türkçe Konuşan DAEŞ Destekçileri Üzerine Analiz

Bedi Çelik

TOBBS Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı ve ORSAM Danışmanı Doç. Dr. Haldun Yalçınkaya, TOBB Üniversitesi Bilgisayar Bilimleri Bölümü'nden Doç. Dr. Tansel Özer, ORSAM Başkanı Doç. Dr. Şaban Kardeş ve Bedi Çelik'in içinde bulunduğu dört kişilik bir araştırma ekibi tarafından yürütülen "Türkçe Konuşan DAES Destekçileri Üzerine Analiz" başlıklı projenin sunumunda, ilk önce neden böyle bir proje yapıldığına ve araştırma projesinin sorularının ne olduğuna, sonrasında nasıl bir yöntem kullanıldığına ve son olarak da bulgulara değinilmiştir.

Dünyada sosyal medya platformları içinde özellikle Twitter'ın, DAES tarafından halifeliğin ilan edilmesi veya sözde İslam Devleti'nin kurulmasından itibaren yoğun bir şekilde kullanıldığı bilinmektedir. DAES bu platformu hem bir propaganda makinesine dönüştürmüş hem de militan devşirme amacıyla çok etkin ve başarılı bir şekilde kullanmıştır. Bu nedenle öncelikle "Twitter kullanıcıları evreninde Türkçe konuşan kullanıcıların durumu acaba nedir?" sorusu sorulmuştur. Zira Arapça ve İngilizce konuşanlarla ilgili yapılmış birçok çalışma literatürde yer alsa da "Türkçe konuşan Twitter kullanıcıları arasında nasıl bir durum var ve bu kitle Twitter'ı nasıl kullanılıyor? Gerçekten etkin ve başarılı bir araç olarak Twitter'ı kullanıyor mu?" sorularına ilişkin literatürde bir boşluk olduğu, bu bağlamda da Türkçe konuşan Twitter kullanıcılarına yönelik yapılmış hâlihazırda bir çalışmanın bulunmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, "Bu kullanıcı kitlesi acaba neler konuşuyor? Mesajlarında birbirlerine

neler iletiyorlar? Bunların gündemleri nedir?” soruları da sorgulanmak istenmiştir. Dolayısıyla bu sorular üzerinden araştırma şekillendirilmiştir.

Araştırma beş aşamalı bir metodoloji kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kullanılan yöntem dünyada yapılmış çalışmalar örnek alınarak belirlenmiştir. Bu alışmalar içinden özellikle Brooking Institute adına J. M. Berger ve Jonathon Morgan tarafından Mart 2015’te yayınlanmış “The ISIS Twitter Census” adlı bir rapordan yararlanılmıştır.

Çalışmanın birinci aşamasında, DAEŞ destekçisi olduğuna %100 emin olunan çekirdek hesaplar tespit edilmiştir. Çalışmanın en zor aşamasını bu safha oluşturmuştur; zira yaklaşık 320.000.000 Twitter kullanıcı evreni içerisinde, –başlangıçta herhangi bir hesap bilgisi bulunmadığından– birkaç tane hesap tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle çekirdek hesapların nasıl tespit edileceği, nasıl bulunacağı çalışmanın başında karşılaşılan en büyük sorunu teşkil etmiştir.

Bu aşamada öncelikle, bir buçuk ay suresince DAEŞ’in kendi yayın organlarında, internet sitelerinde, dergilerinde ve haber kaynaklarında kullandığı kendilerine has jargonlarına ait kelimeler tespit edilmiş ve 52 kelimelik bir anahtar kelime listesi oluşturulmuştur. Sonrasında bu anahtar kelimeleri kullanarak 15-16 Haziran 2015 tarihlerinde tweet atan Twitter hesaplarına ait kullanıcı bilgileri ve tweetler toplanmıştır. Bu iki günde, tespit edilen anahtar kelimeleri kullanan yaklaşık 52.000 tweete ulaşılmıştır. Söz konusu tweetler tek tek okunarak ilerinden DAEŞ’i desteklediği düşünülen hesaplar bulunmuştur.

Çekirdek hesapların tespit edilmesini müteakip ikinci aşamada bu hesapların arkadaş listesine ulaşılmıştır. “Neden arkadaş listesine ulaşıldı?” sorusuna, sosyal ağ analizinde çokça kullanılan bir varsayım cevap olarak verilebilir: “Arkadaşımın arkadaşı arkadaşımdır.” Diğer bir ifadeyle bir DAEŞ destekisinin arkadaşı da kuvvetle muhtemelen bir DAEŞ destekçisi olacaktır. Bu nedenle birinci yakınlık seviyesindeki arkadaş çevresi tespit edilmiştir.

nc aşamada, çekirdek hesap ve arkadaş listesinin oluşturduğu örnek-lem kitlesine ait profil bilgileri ve bu hesaplara ait tweetler toplanmıştır.

Dördüncü aşama, örneklem kitlesinin temizlenmesi safhasıdır. Bu aşamada, örneklem kitlesi içindeki tüm hesapların DAEŞ destekçisi olup olmadıkları tespit edilmiştir. Bu maksatla, belirlenen kriterlere göre –ki bu kriterlerden en önemli iki tanesi atılan tweetlerin içerikleri ve profil bilgileridir– söz konusu hesapların gerçekten DAEŞ destekçisi olup olmadıkları ayırımı yapılmış ve destekçi olmadıkları anlaşılan hesaplar veri setinden çıkartılmıştır.

Beşinci ve son aşamada da ayıklanmış örneklem kitlesine ait istatistikler derlenmiştir. Bulgulara ve istatistiklere geçmeden önce örneklem kitlesine nasıl ulaşıldığına ilişkin bilgi vermek faydalı olacaktır:

Birinci aşamada toplanan 52.000 tweetin 5 ay incelenmesi sonucunda DAEŞ destekçisi olduğunu düşünülen 227 hesap tespit edildi. Bu aşamada karşılan en büyük sorun Twitter’ın Eylül-Ekim 2015’ten itibaren kamuoyunun ve dünyanın yoğun baskısıyla DAEŞ destekçilerinin hesaplarını askıya almaya başlaması olmuştur. Dolayısıyla bu süreç içerisinde tespit edilen 227 hesabın yaklaşık %66’sı (149 hesap) askıya alınmıştır. Askıya alınmaktan kurtulan hesaplardan (78 hesaptan) 21 hesap, dördüncü aşamadaki ayıklama işleminden sonra DAEŞ destekçisi olarak tespit edilmiştir. Arkadaş çevreleriyle birlikte bu hesaplar üzerinden DAEŞ destekçisi 2.567 kişilik/hesaplık bir örneklem kitlesine ulaşılmış ve istatistikler bu hesaplar üzerinden yapılmıştır.

Dünyadaki diğer çalışmalarla kıyaslandığında 2.567 kişilik örneklem kitlesinin Türkçe konuşan DAEŞ destekçilerinin tamamını içermediği düşünülmektedir. Bu noktada şöyle bir tespit yapmak mümkün görünmektedir. Çalışma sırasında kapanan veya askıya alınan hesaplar kapanmamış ya da askıya alınmamış olsaydı, kuvvetle muhtemeldir ki, çalışma Twitter’da Türkçe konuşan DAEŞ destekçileri evrenine ulaşmış olacaktır.

Bulgulara dönersek, çok çarpıcı istatistiklere ulaştığımız söylemek mümkündür. Öncelikle arkadaş-takipçi istatistiklerini değerlendirirsek, ortalama bir Twitter kullanıcısının arkadaş sayısı 108 iken, örneklem kitlesinde bu rakam 280, Berger&Morgan’ın çalışmasında ise 418’dir. Takipçi sayısına baktığımızda sayıların daha yüksek olduğu görülmektedir. Ortalama bir Twitter kullanıcısının takipçi sayısı 208 iken, Ber-

ger&Morgan'ın çalışmasında 1.004, yürüttüğümüz çalışmanın örneklem kitlesinde ise 1.726'dır. Söz konusu istatistikler ortalama sayıların çok yüksek olduğunu ve bu hesapların ulaştığı hedef kitlesinin büyüklüğünü göstermektedir. Ortalama bir kullanıcının tweetini 208 kişi takip ederken, DAESĐ destekçisi hesaplarda bu sayının yaklaşık 3 kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Ortalama Twitter kullanıcısında takipçi/arkadaş oranı 1,9 iken, örneklem kitlesinde bu oran 6,1'dir. Bu, atılan her mesajın ortalama Twitter kullanıcısından üç kat daha fazla kişiye ulaşması anlamına gelmektedir. Bu bilgi, sadece mesajların çok daha büyük bir kitleye ulaştığını değil, aynı zamanda Twitter'ın ciddi bir propaganda aracı olarak kullanılmakta olduğunu da göstermektedir.

Arkadaş-takipçi dağılımına bakıldığında daha ilginç bir tespitin yapılması olasıdır. Özellikle takipçi dağılımı incelendiğinde, örneklem kitlesinin ilk %13'lk kesiminin toplam takipçi sayısının %86'sına sahip olduğu görülmektedir; yani 2.567 hesabı yaklaşık 4.431.000 hesap takip ederken, ilk %13'lk (ilk 337 hesabı) hesap dilimini yaklaşık 3.800.000 hesap takip etmektedir. Bu çok çarpıcı bir tespittir; çünkü çok azınlık bir grubun büyük bir takipçi kitlesi tarafından izlendiği görülmektedir. Bu istatistiğe ilişkin bir değerlendirme yapılacak olursa şöyle bir sonuç çıkarılabilir: Eğer terörist gruplar ve kişilerle ilgili bir tedbir alınması gerekiyorsa herkese değil, belli bir hedef kitlesine odaklanmak ve bunlarla ilgili işlem yapmak daha etkin sonuçlar üretecektir.

Tweet istatistikleri için de benzer tespitler yapmak mümkündür. Örneğin Berger&Morgan'ın çalışmasında ortalama bir DAESĐ destekçisi günde 7,3 tweet atarken, bu çalışmanın örneklem kitlesinde ortalama sayı 5,3'tür. Bir hesap tarafından ortalama atılan toplam tweet sayısı ise, Berger&Morgan'ın çalışmasında 2.219 iken, bu çalışmanın örneklem kitlesinde 3.088'dir. Bu istatistikler, Twitter'ın çok aktif ve yoğun olarak kullanıldığını göstermektedir.

Tweet dağılımı incelendiğinde, örneklem kitlesinin ilk %16'lık kısmı, yani ilk 421 hesap tweet trafiğinin yaklaşık %90'ını oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu %16'lık kesimle ilgili bir tedbir düşünüldüğünde mesaj trafiğinin hemen hemen tamamı engellenmiş olacaktır.

Hesap yaratım tarihlerine ilişkin istatistiklere gelince, dikkat çeken husus örneklem kitlesindeki hesapların yaratılma tarihlerinin son yıllarda, özellikle 2015-16 olmasıdır. Buradaki değerlendirme, örneklem kitlesindeki hesapların, özellikle DAESŞ’i desteklemek için oluşturulduğu ve bu nedenle son iki senede yığıldığı şeklindedir.

Tweet atmak için kullanılan platformlar bakıldığında ise, beklenildiği gibi tweetlerin %56’sının mobil cihazlardan, yani telefon veya tabletlerden atıldığı görülmektedir.

Konum istatistiklerini değerlendirmeye geçmeden önce konum bilgilerinin kaynağının çok iyi incelenmesi gerektiği hususunu vurgulamak yerinde olacaktır. Çünkü Twitter’da konuma ait bilgiler üç kaynaktan tespit edilebilmektedir: Birincisi hesabınızı yaratırken profilinize nerde olduğunuzu girdiğiniz alandan, ikincisi bulunduğunuz yerin hangi saat dilimi kullandığına dair girişinizden ve üçüncü olarak da her attığınız tweette –eğer açık durumdaysa– GPS tarafından gönderilen bilgiden elde edilebilmektedir. Bu kaynaklardan ilk ikisi kullanıcı tarafından girildiği için güvenilir olmaktan çok uzaktır. DAESŞ tarafından yayımlanan fetvalarda Twitter kullanıcılarının GPS açık konumdayken mobil cihazlarını kullanması yasaklandığından üçüncü kaynaktan elde edilen bilgiler çok güvenilir olmasa da, fikir vermesi açısından incelenmiştir. Birinci alanda kullanıcıların sadece %11’inin konum olarak Türkiye içindeki bir yeri girdiği, saat dilimi alanına girilen bilgilerden ise sadece %13,2’sinin Türkiye’nin bulunduğu saat dilimini seçtiği tespit edilmiştir.

Çalışmanın bir diğer boyutunu da sosyal ağ analizi oluşturmaktadır. Çalışmada sosyal ağ analizine yönelik iki ilişki haritası verilmiştir. Birinci ilişki haritası genel olarak nodlar arasındaki ilişkileri görsel olarak sunmaktadır. Bu haritada çok radikal ayrışmalar olmakla birlikte ortada yoğunlaşan grubun ağdaki diğer nodlar ile iletişim halinde olduğu görülmektedir. İkinci ilişki haritası derece merkeziliğini göstermektedir. Derece merkeziliği hangi hesabın daha çok ilişkiye sahip olduğu, yani ilişki yoğunluğunu veren bir istatistik ve haritadır. Diğer bir ifade ile hangi hesabın daha çok diğer hesaplar tarafından takip edildiği veya takip ettiği, yani hangi hesabın daha çok ilişki bağına sahip olduğunu vermektedir. Bu haritada koyu ve büyük nodlar, en yoğun ilişkiye sahip

hesapları göstermektedir. Dolayısıyla binlerce hesap arasından kimin kritik noktada ya da daha popüler olduğunu ve hangi hesabın köprü vazifesi gördüğü net olarak görülebilmektedir.

Çalışmanın son bölümü Türkçe konuşan DAES destekçilerinin gündemlerinin ne olduğuna ve atılan mesajların içerik analizine yöneliktir. Söz konusu analiz beş farklı intihar bombalamalarına ilişkin kelime bulutları üzerinden yapılmıştır. Bu beş olayın üç tanesi DAES'in, diğer iki tanesi de PKK'nın gerçekleştirdiği intihar saldırılarıdır. Analiz bu tarihlerde atılan tweetlerin kelime bulutlarına dönüştürülmesiyle gerçekleştirilmiştir. Bu analiz sonucunda çok şaşırtıcı bulgular elde edilmiştir. İlk olaylar grubu DAES tarafından yapılan 10 Ekim, 12 Ocak ve 19 Mart tarihlerindeki Ankara, Sultanahmet ve Taksim intihar bombalamalarıdır.

İlk olay grubuna ait kelime bulutları hiç beklenmedik sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Zira dinî söylem üzerine kurgulanmış bir terör örgütünün mesajlarında ilk beklenen dinî konulara yönelik söylemlerin, kelimelerin ve mesajların bulunmasıdır. Fakat ortaya çıkan tablo beklentilerimizin tam tersi bir resmi önümüze koymuştur. Özellikle bu bombalamaların olduğu dönemde, dinî referanslı mesajlardan çok dünyevi referanslı mesajlar tespit edilmiştir. Örneğin, 10 Ekim'deki bombalamada kelime bulutunun merkezinde bomba ve onun çevresine baktığımızda büyükçe PKK kelimesi görülmektedir. İkinci bombalama olayında yine kelime bulutunda sağda PKK kelimesi bulunmaktadır. Üçüncü bombalamada ise yine PKK, kelime bulutunun merkezine yakın ve büyükçe yer almaktadır. Bu çok ilgi çekici bir tespittir. Zira DAES Türkiye'de yapmış olduğu intihar bombalamalarının hiçbirini resmî olarak üstlenmemiştir. Kolluk kuvvetlerinin yapmış olduğu araştırmalar neticesinde DAES'in bu eylemleri gerçekleştirdiği bilinmektedir. Dolayısıyla kendi yaptığı bombalamalar da bile PKK kelimesi çok yoğun bir şekilde göze çarpmaktadır.

PKK'nın yaptığı bombalamalarda, 17 Şubat'ta yapılan eylemde kelime bulutunun merkezinde büyükçe YPG/PKK, 13 Mart'ta yapılan eylemde ise kelime bulutunun yine merkezine yakın bir yerde PKK kelimesi yer almaktadır.

Bu iki grup kelime bulutu analizinde akla gelen soru şudur: Neden dinî referanslı bir örgütün destekçileri Türkiye’de dünyevi konularda ve özellikle PKK hakkında mesajlar paylaşmışlardır? Tabii ki kelime bulutlarına bakıldığında diğer değerlendirmeler de yapılabilir, ama PKK kelimesinin çok yoğun kullanıldığını söylemek de yanlış olmayacaktır. O zaman yukarıdaki soru ile birlikte “Neden PKK kelimesi mesajlarda çok yoğun kullanıyor?” sorusu da düşünülmelidir. Bu noktada yapılan değerlendirme Suriye’deki YPG ile DAESH arasındaki çekişmenin ve çatışmanın Türkiye’ye bulaşmış olduğu şeklindedir. Dolayısıyla Suriye’deki çekişmenin, Türkçe konuşan DAESH taraftarları ile PKK taraftarları arasında bir çatışmaya, en azından söylem bazında bir çatışmaya ve bir gerginliğe neden olduğu düşünülmektedir. Sınırlarımız dışındaki bir çatışmanın kendi sınırlarımız içindeki yansımalarını göstermesi açısından bu analiz, güvenlik çalışmaları alanında çok önemli bir tespittir. Ortaya çıkan bu durumun diğer terörist gruplarına yönelik değerlendirmelerde de dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir. Halihazırda yürütülen başka bir çalışmada bu konuya ilişkin daha detaylı analizler yapılmaktadır.

Analiz edilen beş tarih dışında hiçbir olayın olmadığı bir tarihte de kontrol amaçlı bir değerlendirme daha yapılmıştır. 8-23 Nisan tarihleri arasında yapılan analizde yine PKK kelimesi kelime bulutunun ortasında ve büyükçe görülmektedir.

Terör ve İnternet: DAEŞ Merkezli Bir İnceleme

Sertaç Canalp Korkmaz

Terör ve internet, hayatlarımızı etkileyen iki önemli kavram. Terör uzun yıllardır gündemimizde olmasına rağmen, internetin etkisi 2000’li yılların başında hissedilmeye başlanmıştır. Bugün internet, gencinden yaşlısına kadar tüm toplumu ilgilendiren ve dikkat çeken bir kavram konumunda bulunmaktadır. Bu özetin hedefi, insanoğlunun hayatını derinden etkileyen bu iki kavram arasındaki ilişkiye –DAEŞ örneği üzerinden– kısaca değinmektir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, internetten oldukça etkin bir şekilde yararlanarak faaliyetlerini sürdüren terör örgütlerinin elinde, ne yazık ki, istenmeyen sonuçlara sebep olmaktadır. 1960’ların başında ABD’de, askerî amaçlarla ortaya çıkan bir projenin ürünü olan internetin alt yapısı diyebileceğimiz ve “www” olarak bildiğimiz Web 1.0, 1989’da ortaya çıkmıştır. Web 1.0 tek yönlü bir iletişim üzerine kuruludur; yani bu web-sitelerini ziyaret ettiğinizde sadece bilgi almaya imkân vermekte, tek yönlü iletişim aracı olan propagandayla da benzerlik göstermekte ve etkileşime imkân tanımamaktadır. Bu tür web-siteleri, Soğuk Savaş sonrası dönemde dünya gündeminde oldukça etkin bir konum elde eden dinî motifli terör örgütleri tarafından yoğun bir şekilde propaganda amacıyla kullanılmıştır.

2000’lerin başında ise önemli bir gelişme yaşanmış, Web 2.0 ortaya çıkmıştır. Bu arayüz, internet dünyası açısından ciddi bir paradigma değişimini beraberinde getirmiştir. Web 1.0’da sadece okuyucu konumunda bulunan internet kullanıcıları, artık ziyaret ettikleri web-sitelerindeki

içeriklere müdahale edip karşılıklı yorumda bulunabiliyorlar. Bu arayüzü kullanarak 2004'te önce Youtube, arkasından da sırasıyla Facebook, Twitter ve Instagram gibi önemli sosyal medya kanalları ortaya çıkmıştır. Bu kanalları kullanan terör örgütleri, düşük bir maliyetle propaganda ve militan devşirme imkânına kavuşmuştur.

2020'lere doğru aktif olması düşünülen Web 3.0 ise terör örgütlerinin internet ortamında çok daha etkin bir şekilde hareket etmesini beraberinde getirerek işlerini daha da kolaylaştıracaktır. İnternet ortamında dolaşırken bıraktığınız tüm izleri toplayan ve analiz ederek tekrar karşınıza getirme imkânı veren Web 3.0 yardımıyla mesela Facebook veya Twitter gibi bir sosyal medya kanalında yazmış olduğunuz iletilerinizi sizin ruh haliniz tespit edilerek ideolojinize ve ruh halinize yönelik propaganda geliştirilebilecektir. Bu gelişme, terör örgütlerine daha spesifik, ama daha etkin bir şekilde militan devşirebilme imkânı verecektir.

Bugün dünya nüfusunun yarısının internete erişimi bulunmaktadır. Toplam internet kullanıcı sayısının yarısının da Facebook hesabı bulunmaktadır. Bu oranlar, terör örgütlerinin sosyal medya kullanımı dikkate alındığından göz ardı edilmemesi gereken rakamlardır.

Günümüzde terör örgütleri internet ortamından psikolojik savaş yürütmek, araştırma ve veri madenciliği yapmak, radikalleştirdikleri bireylerin mobilizasyonunu sağlamak ve militan devşirmek için yararlanmaktadır. Terör örgütlerinin internet ortamında en önemli kapasitesi ise örgütlenme ve iletişimidir. Bu örgütler, internetin yanı sıra geleneksel medya araçlarını da kullanmaktadır. Bu bağlamda geleneksel medyanın bir parçası olan dergileri veya dokümanları da internet ortamına taşıyarak hepimizin yanında bulunan cep telefonlarıyla, tabletlerle erişimini kolaylaştırmıştır. DAESH terör örgütünün şimdiye kadar 7 sayısını yayınladığı ve Türkçe konuşanlara yönelik çıkardığı *Konstantiniyye* adlı dergi, bu tür yayınlara bir örnektir.

Türkiye'deki yaklaşık 47 milyona yakın internet kullanıcısının 42 milyonu sosyal medya hesabı kullanıyor. Bu 42 milyonluk dilimin ise 36 milyonu mobil ağlardan internete bağlanıyor; yani terör propagandasına her an her yerde açık ve maruz bir kitle bulunmaktadır. Türkiye'deki

kullanıcılar, internet ortamında günde 4 saat 14 dakika geçirmektedir ki, bu süre bir dergiye göz atmak veya okumak için yeterlidir.

Bu bağlamda, *Konstantiniyye* dergisi incelendiğinde ortaya ilginç sonuçlar çıkmaktadır. DEAŞ, Türkiye’deki kitleye yönelik propagandasını yürütürken iki hedef kitleyi dikkate almaktadır: Doğrudan tekdir ettiği, düşmanlaştırdığı; yani hedef aldığı bir kitle. İkincisi sempatizan devşirmeye çalıştığı kitle. Bu kitleyi sadece Türkiye’yle de sınırlandırmamak lazım; zira hedef anadili Türkçe olanların tamamıdır. Bu bağlamda Avrupa’da yaşayan ve Avrupa’daki İslamofobik politikalarından etkilenerek radikalleşmeye açık açık olan bir kitle, DEAŞ’in en önemli hedef kitlelerindedir.

Konstantiniyye’de öne çıkan dinî kelimeler, *kâfir*, *küfür* ve *tağuttur*. DEAŞ propagandasındaki İslami kavramlar dışındaki kavramlar üzerinden gidildiğinde karşımıza güvenlikçi ve ötekileştirici bir dil çıkmaktadır. Bu bağlamda *savaş* kavramı oldukça yoğun bir şekilde kullanılmıştır.

DEAŞ’in *Konstantiniyye* dışında internet üzerinden yayın yaptığı diğer dergiler ise şunlardır: *Dabiq* (İngilizce), *Dar al-İslam* (Fransızca) ve *Rumiyah* (çok dilli).

Kısacası, bir propaganda aracı olarak geleneksel ve yeni nesil medya araçlarını, yoğun ve etkin bir biçimde kullanan bir örgütle karşı karşıyayız. Koalisyon güçlerinin düzenlediği hava saldırıları ve yakın zamanlarda başlayan operasyonlarla DEAŞ kontrol ettiği sözde İslam Devleti topraklarının üçte birini kaybetti; belki daha fazlasını da yakın bir zamanda kaybedecektir. Ancak DEAŞ’in teritorya bağlamdaki kayıpları, ortadan kalkacağı anlamına gelmemektedir. Çünkü örgüt, “sınırlı sonsuzluk” diyebileceğimiz internet evreninde aktif bir şekilde çalışmaya devam etmektedir.

Bu sebeptendir ki, devletlerin, orduların, polis teşkilatlarının, istihbarat örgütlerinin ve STK’ların buradaki mücadeleye odaklanması gerekiyor. Bu mücadelenin önemini şu örnekle açıklayalım: Geçtiğimiz yaz Amerika’daki gece kulübü saldırısını gerçekleştiren Omar Mateen, Afganistan göçmeni bir ailenin çocuğu olarak Amerika’da doğdu. Babasının Taliban’a yönelik sempatisi olduğu biliniyor. Kendisi hakkında FBI

tarafından açılmış iki soruşturma bulunuyordu; ama soruşturmalardan herhangi bir sonuç çıkmayınca dosyalar rafa kaldırıldı. Mateen, 2009'da internette tanıştığı Pakistan asıllı bir kadınla evleniyor. Yemen el-Kaide'sinin önemli isimlerinden Enver el-Avleki'nin videolarını yoğun bir şekilde internette izliyor. Yapılan incelemeler sonucunda Başkan Barack Obama ve FBI direktörü, Mateen'in internet ortamında radikalleştiği ve kendisini internet ortamında yetiştirdiğini belirtti. Fail, bir güvenlik şirketinde çalıştığı için güvenlik alanında gerekli eğitime de sahip. Üstelik saldırıdan önce DAEŞ'e bağlılığını da açıklamış. Saldırıdan sonra da DAEŞ terör örgütünün haber ajansı *Amaq*, saldırının bir DAEŞ mensubu tarafından gerçekleştirildiğini bildirmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken şey, DAEŞ terör örgütünün Amerika'da gerçekleştirdiği beş saldırıdan dördünün faili, internet ortamında radikalleşmiştir ki, bu göz ardı edilmemesi gereken bir noktadır.

Sonuç olarak şunu söylemek gerekir ki, karşı karşıya olduğumuz terör tehdidi, sadece teritoryal alanda değil, aynı zamanda siber anlamda internet ortamına da kaymıştır.

Suriye İç Savaşı ve Türkiye

Oytun Orhan

Suriye iç savaşı ilk aşamada tamamen ulusal bir sorun, yani Suriye rejimi ile muhalifler arasında baş gösteren bir meseleydi. Ancak, gelişen süreç içerisinde öncelikle, bölgesel aktörlerin siyasi veya diplomatik açıdan olduğu kadar doğrudan askeri anlamda sahada inisiyatif almaya başladığı bir sorun haline geldi. Başta İran ve Lübnan Hizbullah'ı, daha sonraki aşamada Türkiye, Suudi Arabistan iç savaşta doğrudan rol almaya başladı. Bir sonraki aşamada ise uluslararası bir soruna dönüştü. Amerika, Rusya gibi büyük güçlerin doğrudan taraf olduğu bir mesele halini aldı ve özellikle mülteciler ve yabancı terörist savaşçılar boyutuyla bütün dünya güvenliğini etkileyen bir soruna dönüşmüş oldu.

Bu süreç boyunca, sivil gösterilerden iç savaşa, iç savaştan bölgesel ve uluslararası soruna doğru evrilen Suriye sorunu, aşağıdaki maddelerde görüldüğü üzere büyük değişimler geçirmiştir:

- Suriye'deki ayaklanma, ilk gösterilerin başladığı dönemde (Mart 2011), Suriye halkının rejime karşı demokrasi talepleriyle ortaya çıkan tamamen sivil nitelikli bir direnişti; dolayısıyla silahlı direniş boyutu bulunmuyordu. Ancak yaklaşık 6-7 aylık bir süreç içerisinde sivil ayaklanma silahlı direniş boyutuna geçmiş ve nihayetinde de silahlı muhalif gruplar ile rejim ordusu arasında süren bir iç savaşa, silahlı çatışmaya dönüşmüştür. Bugün ise, ilk gösterilen başlama-sından beş yıl sonra, artık siyasi muhalefetin çok fazla anlamının kalmadığı, silahlı aktörler arasında süren bir sorun halini almıştır.

- Halk ayaklanmasının temel karakteri olan otoriter yönetime karşı demokrasi talebi gelişen süreç içerisinde etnik/mezhеспel çatışmalara, kutuplaşmalara ve bölünmelere doğru kaymıştır.
- Suriye ayaklanması, ilk aşamada, bir tarafta rejim diğer tarafta da muhaliflerin olduğu basit bir denklem içinde yürüyordu. Ancak sonraki aşamada aktörler çeşitlendi; hem rejim kanadı kendi içerisinde çeşitlilik arz etmeye başladı hem de muhalif kanatta yeni aktörler ortaya çıktı. Bu bağlamda rejim güvenlik güçlerinin zayıflamasıyla birlikte yerelde kendisine destek veren toplumsal gruplardan oluşturulan milis gruplar ve daha sonraki aşamada Lübnan'dan, Irak'tan, İran'dan başta olmak üzere dünyanın birçok bölgesinden gelen milis güçlerin rejime destek verdiği çok aktörlü bir duruma dönüştü. Ayrıca İran, Rusya ve ABD gibi ülkeler iç savaşa doğrudan müdahil oldu. Aynı dönüşüm muhalif kanat için de geçerlidir; zira muhalif kanat, öncelikle kendi içerisinde parçalara ayrılmıştır. Bir tarafta el-Kaide'nin Suriye'deki kolu el-Nusra cephesi ve Irak el-Kaide'sinin türevi olan IŞİD ortaya çıktı. Muhalif kanata destek veren Suudi Arabistan ve sonrasında Türkiye Fırat Kalkanı'yla birlikte Suriye'deki iç savaşta muhaliflerin yanında doğrudan yer almaya başladı. Dolayısıyla, ilk aşamadaki basit denklemin yerini karmaşık, çok aktörlü bir iç savaş aldı.

Bu tablo açıkça göstermektedir ki, 2016 yılı itibarıyla Suriye'ye bakıldığında, siyasi tarihin en karmaşık sorunlarından biriyle karşı karşıya kalınmış durumdadır. Suriye'de 6 yılın ardından kabaca dört cepheli bir iç savaştan bahsetmek mümkündür:

1. Bu dört cepheli iç savaşın birinci ve halen en güçlü unsuru rejimdir. Arap Baharı sürecinde otoriter yönetimlerin tarihsel dönüşüm sürecine direnemeyeceği herkes tarafından kabul ediliyor ve Esad rejiminin de çok da uzun olmayan bir vadede devrileceği genel kabul görüyordu. Ancak 6 yılın sonunda rejimin –Suriye coğrafyasının önemli bir kısmındaki otoritesini kaybetmiş olsa da– iç savaşın en güçlü aktörlerinden biri olarak varlığını devam ettirmektedir. Coğrafi olarak bakıldığında, daha çok ülkenin Akdeniz'e çıkışı olan bölge-

lerde, Şam, Hama, Humus'un batı kanadını içeren bir coğrafyada ülkenin %35'ine hükmeden bir aktör olsa da, nüfus yoğunluğu olarak bakıldığında Suriye nüfusunun %70'i hâlâ rejimin kontrolü altındadır. Diğer taraftan rejim güçleri dış desteğe açık ve bağımlı hale gelmiştir.

2. İç savaşın ikinci unsuru muhaliflerdir. Muhalifler kendi içerisinde hem askerî hem siyasal anlamda çok parçalı bir nitelik arz etmektedir. Suriye'deki iç savaş silahlı direniş boyutuna geçtiğinde silahlı muhalefet şehirlerde belli semtleri kontrol eden, aralarında hiyerarşik bir düzen olmayan bir yapıya sahipti. Sonrasında bu parçalı yapılar kendilerini Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) adı altında toplamış olsa da bu yapı hiçbir zaman düzenli ordu olmayı başaramadı. Süreçli içerisinde bu çok parçalı yapı içerisinde selefti gruplar daha fazla ön plana çıktı. Diğer taraftan el-Kaide'nin Suriye kolu Nusra Cephesi gibi gruplar, ÖSO'nun parçası olmasa da sahada taktiksel düzeyde işbirliği geliştirdiler. İdlib'te, Şam'ın kırsalında, Ürdün sınırında, Hama ve Humus'un kırsalında, Halep'in bir kısmında parçalı bir kontrol sahibi olan muhaliflerin, 6 yılın sonunda en zayıf halka olsalar da askeri olarak kesin bir yenilgiye uğratılmasının mümkün olmadığı ortaya çıkmıştır.
3. Üçüncü aktörü, ilk aşamada çok dikkate alınmayan ancak dış destekle birlikte önemli bir güç haline gelen PYD/YPG'dir. Suriyeli Kürtleri temsil iddiasındaki bu aktörler, iç savaşın başından itibaren farklı bir strateji izlemiştir. PYD'nin ifadesiyle, üçüncü yol olarak tanımlanan bu stratejiye göre "Suriye iç savaşı Araplar arası bir iç savaştır; Kürtler ne Arap muhaliflerle ne de rejimle birlikte olmamalıdır." Bu stratejiyle hareket eden PYD/YPG, Kürt nüfusun yoğun yaşadığı bölgelerde kendi altyapılarını güçlendirerek buralarda otonom bir bölge oluşturma hedefine yönelik olarak çatışmanın dışında kalma stratejisi takip edilmiştir. 2014 yılında IŞİD tehdidinin yayılmasıyla PYD/YPG, bu fırsatı çok iyi kullanmış ve kendini ABD'nin IŞİD ile mücadeledeki yerel ortağı olarak konumlandırmıştır. Bu sayede de hedeflediğinin ötesinde bir bölgeye hükmeden bir aktör konumuna yükselmiştir. 2016 yılı itibarıyla Türkiye sınırının büyük çoğunluğun-

da ve güneye doğrudan derinlik kazanan bir hat içinde güç kazanmış durumdadır.

4. Son aktör, Suriye topraklar üzerinde egemenlik iddiası ile ortaya çıkan Irak ve Şam İslam Devleti'dir (İŞİD). İŞİD Irak kökenli olmasına rağmen Suriye iç savaşının sunduğu imkânlarla yeniden dirilen bir aktör olmuştur. 2015 sonundan itibaren ciddi gelir ve toprak kaybına uğramış olsa da, coğrafi anlamda Suriye'de en geniş alana hükmetmektedir. Ancak bir taraftan Irak'ta Musul operasyonu ve Suriye'de hem Fırat Kalkanı hem de Rakka operasyonuyla büyük bir baskı altında ve zayıflama eğilimi içerisinde. En büyük kaynağını oluşturan yabancı terörist savaşçı devşirme konusunda sıkıntı yaşamaktadır.

Son hali yukarıda çizdiğimiz tabloda ifade edilen Suriye iç savaşına, Türkiye'nin pozisyonu ve kaygıları/tehdit algılamalar açısından bakıldığında şu şekilde bir tabloyla karşı karşıya olduğumuzu söylemek mümkündür:

Türkiye'nin iç savaş sonrası Suriye politikasını üçlü bir sınıflandırma altında değerlendirmek mümkündür:

1. Birinci dönem krizin başladığı tarihten Ağustos 2011 tarihine geçen süreci içine alan angajman dönemidir. Bu dönemde Türkiye, 2011 öncesi çok boyutlu ilişkilerine dayanarak Suriye rejimini iknaya dayalı bir yol takip ederek rejimin ayaklanmayı siyasi yöntemlerle çözmesi konusunda bir çaba içerisine girmiş ve mekik diplomasisi yürütmüştür. Türkiye'den en üst düzeyde yetkililerin Suriye'ye ziyaretler gerçekleştirerek yapılması gerekenler konusunda işbirliği yapmaya çalıştığı bu dönem, Ağustos 2011'de dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Şam'a gerçekleştirdiği ziyaret ertesinde üzerinde uzlaşılan konularda adım atılmaması üzerine sona ermiş ve baskı/izolasyon politikasına geçilmiştir.
2. Baskı ve izolasyon politikası, Ağustos 2011'den 2014 yılı ortasına kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Bu süre içinde Suriye'de artan şiddete paralel olarak Türkiye de Esad yönetimi üzerindeki baskısını arttırmış, rejime dönük ekonomik yaptırımlar uygulamış ve diplomatik alanda Suriye rejimine karşı bütün uluslararası girişimlerin destekçisi olmuştur. Suriye muhalefetini hem siyasi hem de askeri

alanda desteklemiş ve Esad rejiminin zayıflatılması politikasının parçalarından biri olmuştur.

3. Son aşama ise Suriye iç savaşının yukarıda bahsedilen değişimine paralel olarak Türkiye'nin Suriye politikasını sahadaki gerçeklere göre adapte ettiği dönemdir. Bu değişimin ortaya çıkmasında iki aktörün yükselişi önemli olmuştur. Bunlardan birincisi IŞİD'in yükselişidir. IŞİD'in Türkiye'ye yakın bölgelerde kontrol sahibi olarak tehdit oluşturması ve coğrafi yakınlığını ve Türkiye içindeki yapılanmasının sunduğu imkânları kullanarak Türkiye içinde terör eylemleri gerçekleştirmesi, yeni güvenlik tehditleri doğurdu. İkinci aktör ise, PYD/YPG'nin Suriye'deki yükselişidir. PKK'nın Suriye kolu olarak gördüğü PYD/YPG'nin Suriye'de kendi sınırlarında devletimsi bir yapı oluşturması ve ABD'yle ittifak geliştirmesi, Türkiye açısından Suriye algısını kökten etkilemiştir. Politikasını söz konusu yeni gerçekliğe, tehdit algılamalarına adapte etmeye başlayan Türkiye, bu dönemde, ilgisini Kuzey Suriye'ye odaklamıştır. Bunun pratik sonucu olarak da Temmuz 2016'da Fırat Kalkanı adı altında Suriye'ye sınır ötesi askeri operasyon başlatılmıştır. Türkiye bu operasyon ile sınırına yakın bölgelerde faaliyet gösteren iki terör örgütü (IŞİD ve YPG) tehdidini ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Her aktörün bir planı ve çıkarı olduğu bir ortamda Türkiye'nin Suriye kaynaklı tehditlerle mücadelede bazı sınırlılıkları vardır. Özellikle Eylül 2015'te Suriye'ye müdahalesine başlamasıyla birlikte Rusya, Suriye hava sahasını kontrol eden güç haline gelmiştir. Bu bağlamda Türkiye ile Rusya arasında yaşanan kriz sonrasında Türkiye'nin Suriye'ye müdahale imkânı ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla böyle bir ortamda, Türkiye'nin Suriye'de ne yapmak istediğinden ziyade mevcut bölgesel ve küresel şartlar içinde neler yapılabileceği, kendi kapasitesi nedir sorusuna yanıt verilmesi daha kritik önemdedir. Bu açıdan bakıldığında Fırat Kalkanı Operasyonu, güvenlik risklerinin bertaraf edilmesi açısından bir derece başarılı bir harekât olmuştur.

YPG'nin Batı'yla geliştirdiği ittifak ve Suriye'nin kuzeyinde bütüncül bölge oluşturarak egemenlik iddiasında bulunması, Türkiye'nin PKK ile mücadelede elini zayıflatan bir faktördür. Bu durum Türkiye

açısından doğrudan güvenlik riski oluşturmaktadır ve bunun örnekleri Türkiye'nin Güneydoğu bölgesinde PKK ile Türk güvenlik güçleri arasında yaşanan çatışmalarda görölmektedir. YPG'nin Suriye'de siyasi statü sahibi olması durumunda bölgesel ve küresel ölçekte meşru bir aktör olarak ortaya çıkma ihtimali vardır. Bu bağlamda, Türkiye Fırat Kalkanı Operasyonu'nun ilk aşamasıyla YPG'nin siyasi statü sahibi olma hedefine engel oluşturmak istemektedir. Ancak Türk karar alıcıların ifadelerinden yola çıkarak sadece Azâz-Cerablus arası ile sınırlı kalmayacak ve sonraki aşamada Afrin ve Fırat'ın doğusunu da kapsayabilecek bir operasyona dönüşme ihtimali vardır.

Radikalleşme, Şiddete Varan Aşırıılık ve Türkiye'nin Mücadelesi

Göktuğ Sönmez

Bu yazıda öncelikle radikalleşme ve şiddete varan aşırıılık konusu kavramsal olarak açıklanmaya çalışılacaktır. Arkasından bu kavramsal açıklamanın bir uzantısı olarak radikalleşmeye götüren sebepler ve bu temel sebepler bağlamında mücadele yöntemleri irdelenecektir. Bunun arkasından literatürdeki sorunlu alanlara değinilecektir. Son olarak da Türkiye'nin şiddete varan aşırıılıkla ve bunun bir alt başlığı olarak DAEŞ'le mücadelesine dair veriler sunulacaktır.

Bir kavram olarak “radikalleşme” bir sürece işaret etmektedir. Bu süreçte, birey ya da kitlesel bir grup herhangi bir fikrin ya da ideolojik düşünce sisteminin aşırı ucuna doğru kaymaktadır. Bu grup ya da birey, bu süreç içinde alternatif tüm görüşlerin yaşam hakkına, düşünce özgürlüğüne ve ifade özgürlüğüne kastedecek noktaya gelmektedir. Radikalleşme sürecinin akabinde eylemsellik evresinde şiddete varan aşırıılık konsepti önümüze çıkmaktadır. Şiddete varan aşırıılık, yani bireylerin eylem sahasına geçişinin bir alt başlığı olarak özellikle DAEŞ'le beraber popülerleşen “yabancı terörist savaşçılar” (YTS) kavramı da önemli bir gündem maddesi olmuştur. Bu kavramın kavramsal olarak net bir zemine oturtulmasında iki önemli BM Güvenlik Konseyi kararından bahsedilebilir: 2014 yılında alınan 2170 ve 2178 sayılı kararlar. 2170 sayılı karar daha ziyade IŞİD ve el-Kaide odaklı bir karar iken, 2178 sayılı karar bu odağı genişletmektedir. 2178 sayılı kararlarla birlikte YTS tanımı ikamet etmekte olduğu ülkeden başka bir ülkeye terör eylemlerine katılmak, bu ülkede eğitim almak ya da vermek üzere seyahat eden tüm bireyleri kapsayacak hale getirilmiştir.

Radikalleşmenin kavramsal açıklamasının ötesinde bireylerin ya da grupların motivasyonlarının tespiti, mücadele yöntemleri konusunda da yol gösterici olmaktadır. Kişinin araştırma ve sosyal etkileşimi akabinde radikalleşmesi ve sonra sahada eyleme geçmesi şeklinde ilerleyebilen sürecin en başında ivme kazandıran bir ilk hareket noktası olmalıdır. İşte bu noktanın keşfi, sürecin ilk adımına yapılacak akılcı bir müdahale sağlanmasına imkân verebilecektir. Bu temel sebeplerin en başında başarısız veya zayıf devlet mekanizmaları gelmektedir ki örneğini Irak'ta ve Suriye'de görmek mümkündür. Bireyler hem devlete olan güvenlerinin sarsıldığı bir süreçten geçmekte hem de kendilerini ekonomik ve siyasi mekanizma dışında hissetmeye başlamaktadır. Bireyler bu durumda devletin kendilerine sağlayamadığı imkânları farklı aidiyet kaynaklarından temin etme yoluna gitmektedirler. Bir diğer önemli sebep içinde akrabalık bağlarının da önemli bir yer tuttuğu sosyal bağlardır. Kişinin akrabalarından radikalleşen bireyler ailenin diğer bireylerinin de fikri zeminine etki edebilmektedir. Radikalleşen bireylere bakıldığında öne çıkan birkaç ortak noktadan biri bireylerin yaşadığı kimlik krizi ve aidiyet arayışı içerisinde olmalarıdır ki, pek çok profilde din değişikliğinden sonra radikalleşen bireyleri görmemiz de bu bağlamda tesadüf olmaktan uzak görünmektedir. Bir diğer sebep olarak temel bilgi eksikliği öne çıkmaktadır. Özellikle dinî referanslı radikalleşme sürecinde bireylere bakıldığında temel dinî bilgiden yoksunluk ve bu bilgi eksikliğinin radikal fikirler tarafından doldurulması şeklinde bir süreç işleyebilmektedir. Kanun uygulayıcılarının orantısız güç kullanımı da radikalleşen bireylerin süreci şiddete varan boyuta götürmesinde de etkili olmaktadır.

Kısaca değinilen bu temel motivasyonlara cevap verir nitelikte mücadele yöntemleri geliştirilmesi ya da var olan yöntemlerin bu sebepler ışığında gözden geçirilmesi mücadelenin en önemli adımlarından biridir. Mücadele yöntemleri bağlamında ilk önemli adım, sahadaki aktif silahlı yapılanmaya kesin bir darbe vurmaktır. Bunu takiben yapılanmanın bulunduğu ülkedeki başarısız devlet yapılanmasını iyileştirici tedbirlerin alınması ve gereği durumunda uluslararası camiadan da böylesi bir hamleye destek verilmesi gelecektir. Ters tepme etkisine maruz kalmamak adına kanun uygulayıcılarının orantısız güç kullanımının önüne geçilmesi de, mücadele bağlamında oldukça önemlidir. Bu kapsamda kanun yapıcılar kanun

uygulayıcılarına sorumluluk sınırlarını doğru biçimde aktarmalı ve onlar da buna riayet etmelidir. Özellikle dinî referanslı radikalleşmeye bakıldığında Müslümanların azınlık durumunda olduğu Batı ülkelerinde genç nüfusun sisteme entegre edilmesiyle ilgili problemlerin de bu bireyleri marjinalleştirdiğini ve radikalleşmeye yönlendirdiği düşünülmektedir. Dolayısıyla başarılı entegrasyon ve siyasi ve ekonomik mekanizmaya bu kitlenin adil biçimde dâhil edilmesi önem arz etmektedir. Bunun yanında “eşik bekçileri” olarak nitelendirilen aile bireyleri, öğretmenler, spor koçlar gibi radikalleşme tehdidine karşı hassas durumdaki genç nüfusa en yakın erişim imkânı olan kişilerin de mücadelenin önemli bir parçası olduğu söylenebilir. Bu bireylere ulaşılarak bunlar üzerinden dolaylı yoldan bireylerin radikalleşmesinin engellenmesi ya da radikalleşen bireylerin tespit edilmesi mümkündür. Radikalleşmenin online boyutunun arz ettiği önem göz önünde bulundurulduğunda radikalleşmeyle online mücadele kapsamında hem takip hem engelleme noktasında önemli imkânlar olduğu açıktır. Bir diğer önemli husus nefret söylemi ve ifade özgürlüğü arasındaki hattın net biçimde çizilmesidir. Bu konunun önemi “karikatür krizi”nde net biçimde görülmüştür. Böylesi hamlelerin Müslüman nüfusun hem marjinalleşmesi hem de kimi durumlarda şiddete varan eylemlere yönelmesine önemli bir sebep teşkil ettiği söylenebilir. Tüm bu mücadele yöntemlerinin yanında şu gerçek de göz önünde bulundurulmalıdır ki, radikalleşmeyle mücadelede hem radikalleşmenin kaynağı hem de ilgili ülkeye dair farklı dinamikler sebebiyle her kapıyı açacak bir anahtar, her duruma uygulanabilecek bir hazır çözüm paketi bulmak mümkün olmamaktadır. Bu farklı dinamiklerin yereldeki ampirik çalışmalarla tespiti ve bahsedilen yöntemlerin çeşitlendirilmesi ya da var olan uygulamaların gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Konuya dair gene yaklaşımın doğru biçimde dizayn edilmesini ve etkinliğini kısıtlayan bazı temel sorunlu alanlar bulunmaktadır. Bu sorunlu alanlar hem mücadelenin etkinliğini kırabilmekte hem de radikalleşmeye fazladan bir motivasyon sağlayabilmektedir. Bu alanlardan biri şüphesiz göçmen krizi karşısında Avrupa’da hâkim tavidir. Kendileri bizatihi radikalleşmenin çeşitli versiyonlarının muhatabı olmuş göçmenler Batı’ya gittiğinde Batı’nın bu tavrı göçmenlerin de radikalleşmesine sebebiyet verebilecek potansiyeli ortaya çıkarmaktadır. Bunun haricinde terör ey-

lemi yapan kişinin profiline göre bir yaklaşım geliştirilmesi ve basının da oluşturulan bu profile göre eylemleri değerlendirmesi de önemli bir problemdir. Örneğin aşırı sağ eylemler münferit olaylar olarak değerlendirilirken DAES’in yaptığı eylemlerin geniş bir Müslüman kitleye mal edilmesi farklı ülkelerdeki Müslüman kitleler üzerinde bir baskı oluşturmakla beraber DAES gibi örgütlerin de çizmek istedikleri “düşman” profilini gclendirici materyali temin etmektedir. Radikalleşmeyle mücadelede özel hayata ve temel özgürlüklere saygının ne düzeyde sağlanabileceği ve sağlanması gerektiği de üzerinde daha çok tartışılması gereken bir meseledir. Burada hem online takip hem de ihbar telefon hatları noktasında önemli eleştiriler bulunmaktadır. Örneğin Fransa’daki bu telefon hatlarına kişilerin çevrelerinde giyim şeklini değiştiren, namaz kılmaya başlayan ya da odasında daha fazla vakit geçiren, dinle daha fazla ilgilenen insanları ihbar etmeleri gerektiği, bunların radikalleşme kriterleri olacağı şeklindeki söylemin Müslüman nüfus açısından rahatsız edici olarak algılanması oldukça normaldir. Bunun ötesinde literatürde büyük oranda DAES’e odaklanılarak radikalleşmenin aşırı sağ ve sol boyutları, etnik ve ideolojik radikalleşmenin ihmal edilmemesi gerekmektedir. Bu noktayı doğrular nitelikte dinî referanslı eylemlerin genel olarak şiddet içeren bireysel ya da kitlesel eylemler içerisinde ne kadar yer tuttuğuna bakılabilir. 2011-2014 yılları arasında Avrupa’da meydana gelen 746 terörist eylemin sadece 8 tanesi dinî motivasyonludur. Dünya Savaş Ansiklopedisi’nde listelenen 1700’den fazla savaşın sadece 123 tanesi dinî motivasyonlu olarak değerlendirilmektedir. Ve yine benzer şekilde 1970 ila 2011 arasında Amerika’da terörist eylem yapan kişilerin yalnızca %7’sinin motivasyonlarının dinî olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye özelinde bakıldığında şu görülmektedir ki ülkemiz radikalleşme ve şiddete varan aşırıcılıkla mücadelesi bağlamında, tarihsel olarak hem ideolojik hem etnik hem de dinî referanslı farklı radikalleşme türleriyle muhatap olmuş ve olmaya devam etmektedir. 70’lerle beraber ASALA ile başlayan süreçte DHKP-C, PKK ve DAES gibi etnik, ideolojik ve dinî referanslı pek çok örgüt görmek mümkündür. Her ne kadar ASALA artık gündemde olmasa dahi güncel durumda PKK, YPG, DAES ve DHKP-C ile halen mücadele sürmektedir.

Zaman içerisinde özellikle YPG ve DAESH örneklerine bakıldığında değişen bazı dinamikleri de görmek mümkündür. Mücadele bir yandan sınır aşan bölgesel bir nitelik kazanırken aynı zamanda ülke dışındaki radikal grupların ülke içerisindeki uzantıları üzerinden eylem yapma imkânı da önemli bir tehlike unsurudur. DAESH ve YPG gibi grupların fiziksel alan kazanımı Türkiye'nin mücadelesini de gözden geçirmesine sebebiyet vermiştir ki, Fırat Kalkanı Operasyonu bu değişimin en önemli sonuçlarından biridir. Türkiye'ye zaman zaman ciddi ithamların yapıldığı DAESH ile mücadele özelinde bakıldığında öncelikle şu ifade edilmelidir ki, Musul Konsolosluğu baskınından bu yana geçen 2 yılı aşkın sürede, 300'den fazla can kaybı yaşanmış, yüzlerce kişi yaralanmıştır. IŞİD, 2013'te Türkiye tarafından terör örgütleri listesine eklenmiştir ve Türkiye, 2014'ten beri DAESH karşıtı koalisyonun önemli bir parçasıdır. Bununla birlikte Türkiye, Küresel Terörle Mücadele Forumu'nun ABD ile beraber 5 yıl kurucu eş başkanlığını yaparak en başta bahsettiğimiz BMGK 2178 sayılı kararın çıkarılmasında en etkili rolleri oynayan ülkelerden biridir. DAESH'in kontrol ettiği camilerde verilen hutbelerde Kilis, Gaziantep, Nizip ve Karkamış bölgelerinin hedef bölge olarak gösterildiği, bunların her ne koşulda olursa olsun ele geçirilmek istendiği gibi bir söylem benimsenmektedir. Bunun karşılığı ya da yansımalarından birisi olarak Kilis'e roket saldırıları meselesi uzunca bir süre gündemi meşgul etmiştir. Türkiye yabancı terörist savaşçı hareketliliğini engellemek adına da ciddi tedbirler almaktadır. Bu bağlamda 50.000 DAESH şüphelisinin ülkeye girişi yasaklanmış, 3.550 kişi sınır dışı edilmiştir. 1.590 kişi gözaltına alınmış, 1.341 kişi hapis cezasına çarptırılmıştır. Alınan fiziki tedbirler bağlamında da sınırdaki duvar, hendek, dikenli tel inşası ve gözetlemeyi arttırıcı maksatlarla ışıklandırma imkânlarının arttırılması öne çıkan araçlardandır. Suriye sınırındaki bölgelerde giriş-çıkışları denetlemek adına risk analiz birimleri kurulmuş ve şu ana kadar toplamda 250.000'i aşkın kişinin Suriye'ye geçişi Türkiye tarafından engellenmiştir. Bunun haricinde mücadelenin askerî ve fiziki boyutlarından ziyade sosyo-politik ve söylemsel bazdaki motivasyonlarıyla mücadele bağlamında Türkiye özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 2015 ve 2016 yıllarında yayınladığı 2 raporla önemli bir karşı söylem çabası vermektedir. Bu 2 raporda da DAESH'in dinî kavramları nasıl suistimal ettiği, nasıl kendi stratejik

çıkarları için bu değerleri kullandığı ve bu yanlış kullanımın farklı coğrafyalarda ne gibi insan hakları ihlallerine sebep olduğu incelenmektedir. Bunun haricinde hapishaneler radikalleşmenin açısından oldukça önemli mekânlar olması nedeniyle Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından görevlendirilen 700 kadar imam-hatip hapishanelerde bireylerin radikalleşme süreçlerini önlemeyi de içerir biçimde görev yapmaktadır. Emniyet'in bilgilendirme ve önleme faaliyetleri ve aile polisliği üzerinden topluma ulaşma konusundaki girişimleri neticesinde 1.200'e yakın kişinin de örgütlerin elinden düşünel anlamda kurtarılmış, bu kapsamda için konferanslar, seminerler düzenlenmiştir. Türkiye uluslararası bilgi paylaşımı anlamında da bugüne kadar önemli bir efor sarf etmiştir. Bunun en önemli iki örneği Brüksel ve Paris saldırılardır. Bunların ikisinde de Türkiye gerekli istihbaratı muhataplarına iletmiş, ancak Belçika, Hollanda ve Fransa tarafından gerekli tedbirlerin alınmamış ya da geç alınmıştır. Türkiye biraz önce dediğimiz gibi örgütlerin coğrafi alan kazanımı dolayısıyla güvenlik konsepti açısından yeni bir aşamaya geçme ihtiyacını hissetmiştir. Önleyici güvenlik konsepti olarak nitelenebilecek bu yaklaşım ilk olarak pratik karşılığını 24 Ağustos'ta başlayan Fırat Kalkanı Operasyonu'nda bulmuş ve Cerablus'un kontrolü sonrasında TSK'nın hem direkt dahil hem de ÖSO'ya verdiği destekle süreç ilerlemiştir. Operasyon kapsamında şu ana değin 170'den fazla yerleşim yeri kontrol altına alınmıştır ki, bu yaklaşık 1300 km²'den fazla bir alana tekabül etmektedir. Operasyonun Türkiye açısından en ciddi kazanımlarından biri de DAEŞ ile sınırdaş olma durumunu nihayete erdirmesi ve roket saldırılarının da önlenmesi olmuştur. Bunun haricinde operasyonun diğer hedefi olan YPG ile mücadele cephesine baktığımızda da YPG'nin hem el-Bab'a ilerleyişinin durdurulması amaçlı hamlelerin yapıldığını ya da böylesi hamlelerin desteklendiğini hem de YPG'nin Fırat doğusuna çekilmesine yönelik bir irade ortaya koyulduğunu görmekteyiz. Türkiye'nin sahadaki bir diğer aktif katılımı daha dolaylı biçimde Musul operasyonu bağlamındadır. Haşdi Vatani'nin eğitimi, Musul operasyonuna hava kuvvetleri olarak katılım sağlanması ve Başika cephesinde top ve havan desteği verilmesi bu dolaylı katkının önemli parçalarıdır. DAEŞ'in hem en son Kerkük saldırısındaki eylem tarzı hem de Musul'da şehir içinde yaptığı saldırıları sebebiyle bir yöntem değişikliğine gittiğini görmek

mümkün. Bu yöntem değişikliği mücadele anlamında da bir değişiklik gerektirecektir. Burada belki Türkiye'nin hem mevcut durumda hem de DAEŞ sonrası Musul ve Irak için sağlayabileceği katkılar olabilir. Bu bağlamda Türkiye, hem terörle mücadele noktasındaki tecrübesinden faydalanabileceği hem de yeniden yapılandırma noktasında siyasi ve ekonomik yol göstericilik yapabilecek en önemli bölgesel güçlerden biridir. Buna ilaveten konunun İslam İşbirliği Teşkilatı nezdinde daha aktif biçimde ele alınması için öncülük etmesi, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın etkin çalışmalarının desteklenerek online olarak yaygınlaşmasının sağlanması ve Küresel Terörle Mücadele Forumu örneğinde olduğu gibi uluslararası inisiyatiflerde sorunun direk muhatabı olması ve tecrübesi dolayısıyla aktif rol oynaması mümkündür. Ancak bu denli küreselleşen bir sorunla mücadelede tek bir ülkenin mücadelenin önemli bir bölümünü üstlenmesi ve hatta bu çabalarının diğer ülkeler tarafından zaman zaman gerekli karşılığı görememesi, etkin bir mücadele verilmesi önünde önemli bir engel olarak durmaktadır. Bu noktada da uluslararası camianın hem işbirliği hem de gerekli alanlarda sağlayacağı destek daha bütüncül ve etkin bir mücadele imkânı verecektir.

Irak'ta Çatışma Dinamikleri ve Güvenlik Dengesi

Bilgay Duman

Pek çok Iraklıdan duyabileceğiniz “Eskiden bir Saddam vardı, şimdi bin Saddam var” sözü, bugünü belki de en iyi anlatan cümlelerden biridir; zira Irak'taki temel yapıya bakıldığında çoklu bir çatışma dinamiği olduğu görülmektedir. Bu durum, dinamik çatışma düzeyleriyle farklılaşırken, aynı zamanda çatışma alanlarının farklılaşmasıyla da kendisini göstermektedir: Çatışma düzeyleri açısından, yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası çatışma dinamiklerinin hepsinin aynı anda seyrettiği; diğer taraftan çatışma alanlarına da bakıldığında idari, etnik, mezhepsel, sosyal, coğrafi, askerî ve temel devlet düzeyindeki çatışmaların aynı anda Irak'ta ortaya çıktığı görülmektedir. Aslında bugüne kadar gelen süreç içerisinde Amerika'nın Irak'ı işgaliyle beraber ortaya çıkan yapının, IŞİD ile birlikte ele alınan pek çok çatışma dinamiğini beraberinde getirdiğini söylemek mümkündür. Bu nedenle Irak'taki Amerikan işgali Irak'taki Pandora kutusunu açmıştır. Çünkü Amerika'nın Irak'ı işgali sonrası ortaya çıkan temel dinamik ve Amerika'nın kurmaya çalıştığı temel yapılanma, Irak'ın etnik, sosyal, coğrafi ve idari yapısıyla örtüşmemektedir. Bugün Irak'taki sosyal nüfus yapısına bakıldığında, pek çok unsurun bir arada ve iç içe yaşadığı görülmektedir. Irak'taki aşiret temelli yapılanma halen devam etmektedir.

Diğer taraftan Irak'taki etnik, mezhepsel ve dinî yapının farklılığı da Irak'taki temel yapının dinamiklerini oluşturmaktadır. Bununla beraber Irak'ta 2003 sonrası ortaya çıkan devlet yapılanmasındaki yerleşen unsurlar da Irak'taki çatışma dinamiklerinin bir parçası haline gelmektedir. 1918'den itibaren 2003'e kadar güçlü bir merkezî sistemle yönetilen

Irak'ta, 2003 sonrasında federal ve yerelleşen bir yapı ortaya çıkmıştır. Irak'ın yaklaşık 80 yıllık siyasi geçmişinde görülmeyen ve Irak'taki temel devlet yapısıyla çok da uyuşmayan bu yapı, Irak'ın sosyal ve etnik unsurlarıyla çok fazla bağdaşmadığı gibi, Irak'taki yapıları gittikçe ayrışmaya sevk etmektedir.

Irak'ta 2003 sonrası, 2005, 2009, 2010, 2013 ve 2014'te seçimler yapıldı. Ama yukarıda bahsettiğimiz çerçevede bakıldığında, Irak'taki gerçek anlamda bir kurumsallaşma gerçekleşemedi. Irak'taki devlet kurumsallaşmasına ve siyasi sürece bakıldığında, seçimlerden sonra Irak parlamentosuna girmeye hak kazanan neredeyse bütün siyasi partilerin aynı zamanda hükümet içerisinde temsil edilmeye çalışıldığı bir hükümet anlayışı söz konusudur. Bu yapı hem demokratikleşme sürecine hem de devletin kurumsallaşmasına zarar vermiştir. Çünkü iyi bir demokrasi-nin işleyebilmesi için, iyi bir hükümetin olması gerektiği kadar iyi bir muhalefet de gereklidir. Mesela son seçimlere bakıldığında, parlamento içerisindeki bütün grupların hükümet içerisine girdiği 17 partili bir koalisyon hükümeti kurulmuştur ve bu durum demokratikleşme sürecini gerçekleştirebilecek bir muhalefet algısının bulunmadığını göstermektedir. Irak'ta muhalefet yapabilecek bütün grupların hükümet içerisinde olması hükümeti muhalefetsiz ve denetimsiz bırakmaktadır. Bu durum, bütün grupların –özellikle Amerika'nın da baskısıyla– hükümetin içerisinde olması, hükümet içindeki ayrışmaları da beraberinde getirmektedir. Gruplar hükümet dışında muhalefet yapamayınca hükümet içi muhalefete başlamakta; bu durum da devleti işlemez hale getirmektedir. Devletin işlemez hale gelmesi de yerel çatışma dinamiklerinin büyümesine sebebiyet vermektedir. Bugün Irak'taki federal yapı içerisinde merkezi otoriteler bulunmaktadır. Aynı zamanda da Irak'ın 18 vilayetinin her birinin ayrı temel yapılanmaları, idareleri vardır. Bu temel yapılanmalar Irak merkezî hükümetiyle zaman zaman çatışma dinamiği içerisine girmektedir.

Bu durum Musul'da da kendini göstermiş ve IŞİD'in ortaya çıkış sebeplerinden biri olmuştur. Musul'daki yerel yapılanma ile merkezî yönetim arasındaki uyumsuzluğun ortaya çıkması ve merkezî hükümetin Musul üzerine kurduğu baskıyla beraber yerel unsurlar illegal veya siyaset dışı yöntemlere yönelmiş, bu yönelim de IŞİD'in ortaya çıkmasının

önünü açmıştır. Bu yerel yapılanmaları “yerel krallıklar” olarak ifade etmek mümkündür. Çünkü güçlü merkezî yapının olmaması nedeniyle bütün gruplar hâkim oldukları bölgelerde kendi yerel krallıklarını ilan etmektedir. Kendi aşiretlerinin buldukları bölgede en güçlü konumdadırlar. Aynı sebeple Irak’ın kuzeyindeki Bölgesel Kürt Yönetimi merkezî hükümetle karşı karşıya gelmekte ve zaman zaman merkezi yönetimin otoritesine karşı çıkmaktadır. Kısacası, merkezî hükümetin güçsüzlüğü Irak’taki çatışma dinamiklerinin çoğalmasına sebebiyet vermektedir.

2003 sonrası Irak’taki hem devlet hem siyasi yapılanmanın bu şekilde oluşması beraberinde etnik ve mezhepsel çatışmaları da getirmektedir. Her bir grup hâkim olduğu pozisyonu, elde etmiş olduğu devlet makamlarını kendi grupsal çıkarları için kullanmaktadır. Buldukları makamı Iraklılık kimliği geri planda bırakılarak, Irak devleti için değil, kendi gruplarının siyasi kimliklerinin çıkarına yönelik kullanılmaktadır. Böylece hem devletteki kurumsallaşma zayıflamakta hem de devlet içerisindeki yozlaşma ortaya çıkmaktadır. Böylece bütüncül bir devlet yapısı çözülen, birbirinden ayrışan bir yapı haline gelmektedir. Bu aynı zamanda Irak’taki güvenlik birimlerine de sirayet etmektedir. Irak merkezî otoritesi olarak bir Irak ordusu kurulmaya başlanmış olsa bile bu otoritenin bütün grupları tam olarak kontrol edememesi beraberinde yerel güç boşlukları oluşturmaktadır. Bu anlamda devlet dışı aktörlerin gittikçe fazlalaştığı görülmektedir. Şii milis yapılanması, Haşdi Şaabi’nin varlığı, peşmergenin Irak ordusundan ayrı bir yapı arz etmesi, IŞİD gibi bir terör örgütünün ortaya çıkması, yerel güvenlik dinamiklerinin ortaya çıkması ve bunların hepsinin aynı alanlara hâkim olmaya çalışması, Irak’taki güvenlik boşluklarını ve çatışmaları ortaya çıkartmaktadır.

Bu bağlamda, merkezî hükümetin süreci iyi idare edememesi, Sünnilerin siyasi sürecin dışında kalması veya bunu tercih etmeleri, diğer tarafta Sünnilerin kendi içerisindeki liderlik mücadelesi ve bütüncül bir Sünni liderliğinin ortaya çıkamamış olması IŞİD gibi bir örgütün ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. IŞİD’in bugüne kadar aldığı isimler bile sürecin karmaşıklığını gözler önüne sermektedir: Irak el-Kaidesi, daha sonra Mücahitler Şura Meclisi, Irak İslam Devleti vb...

Bugün IŞİD'e karşı bütüncül bir mücadele olsa da, halen yerel çatışmaların sürdüğü söylenebilir. Mesela bütüncül bir yapı içerisinde bakıldığında, Bölgesel Kürt Yönetimi kendi dinamiğini sağlamıştır; hatta kendi söylemlerine göre bağımsızlığa doğru giden bir Kürt yapılanması söz konusu. Diğer taraftan KDP ile KYB arasında ve Goran'ın KYB'ye destek verecek şekilde KDP'ye karşı çıktığı bir yapı da bulunmaktadır. Aynı şekilde Şii milis grupları bir araya getiren Haşdi Şaabi yapılanmasından bahsedilse de, Şiiilerin içerisinde de grupsal anlamda ayrışmaların olduğunu bilinmektedir; hatta hâlâ Haşdi Şaabi yapısı içerisindeki Şii milis gruplarının arasında bile yerel ve bölgesel mücadelelerin olduğu bilinmektedir. Sünniler arasında da liderlik mücadelesi devam etmektedir ve aralarında bölgesel farklılıkları bulunmaktadır. Ayrıca, Kürtler ile Türkmenler, Sünni Araplarla Kürtler, Haşdi Şaabi ile peşmerge arasında da bölgesel problemler vardır.

Tüm bu problemler açıkça göstermektedir ki, Irak'taki devlet kurumsallaşmasının sağlanamaması, Irak'ta çatışma dinamiklerine sebebiyet vermektedir. Bu nedenle önümüzdeki süreçte Musul operasyonu bitirilse dahi Irak'taki devlet kurumsallaşmasının sağlanamaması durumunda çatışmalar –maalesef– devam edebilir.